

แผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กันยายน 2567

แผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

การจัดทำแผนการใช้ที่ดินดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 72 (1) ที่ได้บัญญัติให้มีการวางแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพของที่ดิน ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยแผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ได้นำแนวคิดขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) และ โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP) มาปรับใช้ คือ ความเหมาะสมทางกายภาพ ความเหมาะสมทางเศรษฐกิจ การยอมรับจากสังคม การสร้างความยั่งยืนให้สิ่งแวดล้อม และเสนอทางเลือกการใช้ที่ดิน ร่วมกับวิธีการที่จำเป็นอื่น ๆ เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA) การประเมินคุณภาพที่ดิน เป็นต้น

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5 ร่วมกับกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน ในการดำเนินงานวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล โดยพิจารณาภาพรวมของสภาพปัญหาในด้านต่างๆ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การวางแผนการใช้ที่ดินที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ในการระบุปัญหา ความต้องการของเกษตรกร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น ได้จัดทำแผนกิจกรรม/โครงการ เพื่อขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดินให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการใช้ที่ดินอย่างถูกต้องเหมาะสม รักษาสภาพแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น
กันยายน 2567

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ง
สารบัญรูป	จ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน	1-1
1.2 หลักการและเหตุผล	1-1
1.3 วัตถุประสงค์	1-1
1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน	1-1
1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน	1-2
1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล	1-2
บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป	
2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต	2-1
2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง	2-1
2.3 สภาพภูมิประเทศ	2-1
2.4 สภาพภูมิอากาศ	2-3
2.5 สภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน	2-5
2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม	2-9
บทที่ 3 สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ	
3.1 ทรัพยากรป่าไม้	3-1
3.2 ทรัพยากรน้ำ	3-1
3.3 ทรัพยากรดิน	3-2
บทที่ 4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA)	
4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)	4-1
4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน	4-4
บทที่ 5 การประเมินคุณภาพที่ดิน	
5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ	5-1
5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล	5-2
5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน	5-2

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 แผนการใช้ที่ดิน	
6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	6-1
6.2 แผนการใช้ที่ดิน	6-2
บทที่ 7 การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน	
7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน	7-1
7.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน	7-1
7.3 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น	7-2
7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	7-2
เอกสารอ้างอิง	อ-1
ภาคผนวก	ผ-1

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	สถิติภูมิอากาศ คาบ 30 ปี (พ.ศ. 2537-2566) ณ สถานีตรวจอากาศ จังหวัดชัยภูมิ	2-4
2-2	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น	2-6
2-3	จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ปี 2566	2-9
2-4	จำนวนและสัดส่วนครัวเรือน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ปี 2566	2-9
2.5	รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ปี 2566	2-11
3-1	สมบัติดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น	3-4
5-1	ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ ที่ดิน	5-2
5-2	ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น	5-3
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น	6-5
7-1	กิจกรรมที่จำดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน	7-6
7-2	กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น	7-7
7-3	เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณโครงการนำร่อง ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2568-2572)	7-8

สารบัญญรูป

รูปที่		หน้า
1-1	กรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	1-3
2-1	ที่ตั้งและอาณาเขต ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น	2-2
2-2	สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดชัยภูมิ	2-4
2-3	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น	2-8
3-1	ทรัพยากรดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น	3-5
4-1	การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น	4-3
4-2	ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น	4-4
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น	6-6
7-1	ทรัพยากรดินปัญหา ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น	7-4
7-2	อุทกธรณีวิทยา ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น	7-5

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 72 รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(1) วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และศักยภาพของที่ดิน ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2 หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันกรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการวางแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นการวางกรอบเชิงนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการเกษตรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนและในขณะเดียวกันต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการรักษาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและรักษาฐานการผลิตด้านทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนตลอด ห่วงโซ่อุปทาน แผนการใช้ที่ดินระดับตำบลจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าว

ทั้งนี้กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ “เป็นองค์กรอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของประเด็นในการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดดินที่มีมูลค่าสูงไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด ซึ่งบริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยุทธศาสตร์แผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั่วประเทศ ภายใน ปี 2570 (ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อรักษาเสถียรภาพของทรัพยากรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนภายใต้การพัฒนาด้านต่าง ๆ ของตำบล

1.3.2 เพื่อให้การใช้ที่ดินมีผลตอบแทนสูงสุดต่อหน่วยเนื้อที่อย่างยั่งยืน

1.3.3 เพื่อให้เกิดการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น และอยู่บนหลักการของโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio – Circular – Green Economy: BCG Model)

1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน

1.4.1 ระยะเวลา 1 ตุลาคม 2566–30 กันยายน 2567

1.4.2 สถานที่ ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.5.1 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทรัพยากร ประกอบด้วย

1) ด้านกายภาพ ได้แก่ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ภูมิอากาศ สภาพการใช้ที่ดิน เขตป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

2) ด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การถือครองที่ดิน ลักษณะทางเศรษฐกิจของตำบล จำนวนประชากร เป็นต้น

3) ด้านนโยบายและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ยุทธศาสตร์ภาค แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนา การเกษตรและสหกรณ์ แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบลหรือ องค์การบริหารส่วนตำบล

1.5.2 จัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA) เพื่อรับฟัง ความคิดเห็น ประเด็นปัญหา ความต้องการด้านต่าง ๆ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและเกษตรกร ในตำบล

1.5.3 ประเมินคุณภาพของที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกที่มีมูลค่าของตำบล

1.5.4 สังเคราะห์ข้อมูลจากข้อ 1.5.1 ถึง 1.5.3 เพื่อใช้ประกอบการวางแผนการใช้ที่ดิน

1.5.5 กำหนด (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

1.5.6 รับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อ (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น

1.5.7 ปรับปรุง (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินฉบับสมบูรณ์

1.5.8 นำแผนการใช้ที่ดินเข้าสู่คณะทำงานวิชาการของเขตฯ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วน/สมบูรณ์ ของเนื้อหาและองค์ประกอบ

1.5.9 เผยแพร่แผนการใช้ที่ดินเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นำแผนการใช้ที่ดินที่จัดทำขึ้นไปประกอบการจัดทำแผนการ พัฒนาของตำบล เพื่อนำไปสู่การของบประมาณที่มีความสอดคล้องกับศักยภาพด้านการผลิตและสภาพ ของทรัพยากรของตำบล

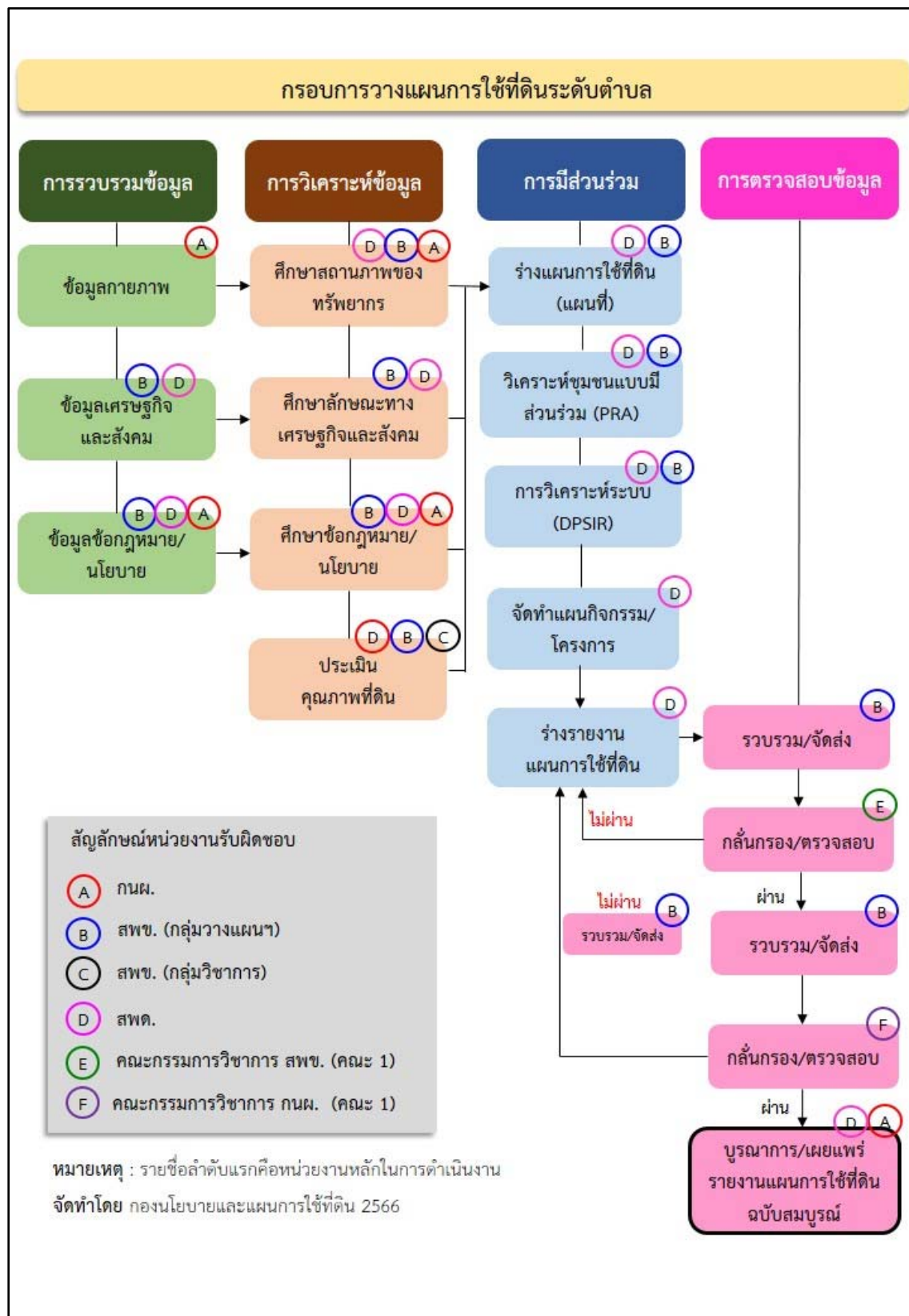
2) กรมพัฒนาที่ดิน โดยสถานีพัฒนาที่ดินกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่ สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขตและสามารถใช้ประกอบการของบประมาณใน พื้นที่อย่างมีหลักการและเป็นที่ยอมรับ

3) หน่วยงานราชการอื่น ๆ สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบแผนงาน/โครงการ/ กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขต

จากขั้นตอนที่กล่าวข้างต้น สามารถจัดทำกรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลแสดงดังรูปที่ 1-1

1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล

“สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการ เปลี่ยนแปลง” (องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก, 2566)

รูปที่ 1-1 ขั้นตอนการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอนบพ มีพื้นที่ประมาณ 41.75 ตารางกิโลเมตร หรือ 26,092 ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ (รูปที่ 2-1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลวังแสง ตำบลโนนพะยอม ตำบลกุดเพี้ยขอม อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ ตำบลปอแดง ตำบลบ้านแท่น อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลหนองปลาหมอ อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง

ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น แบ่งส่วนการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน ดังนี้

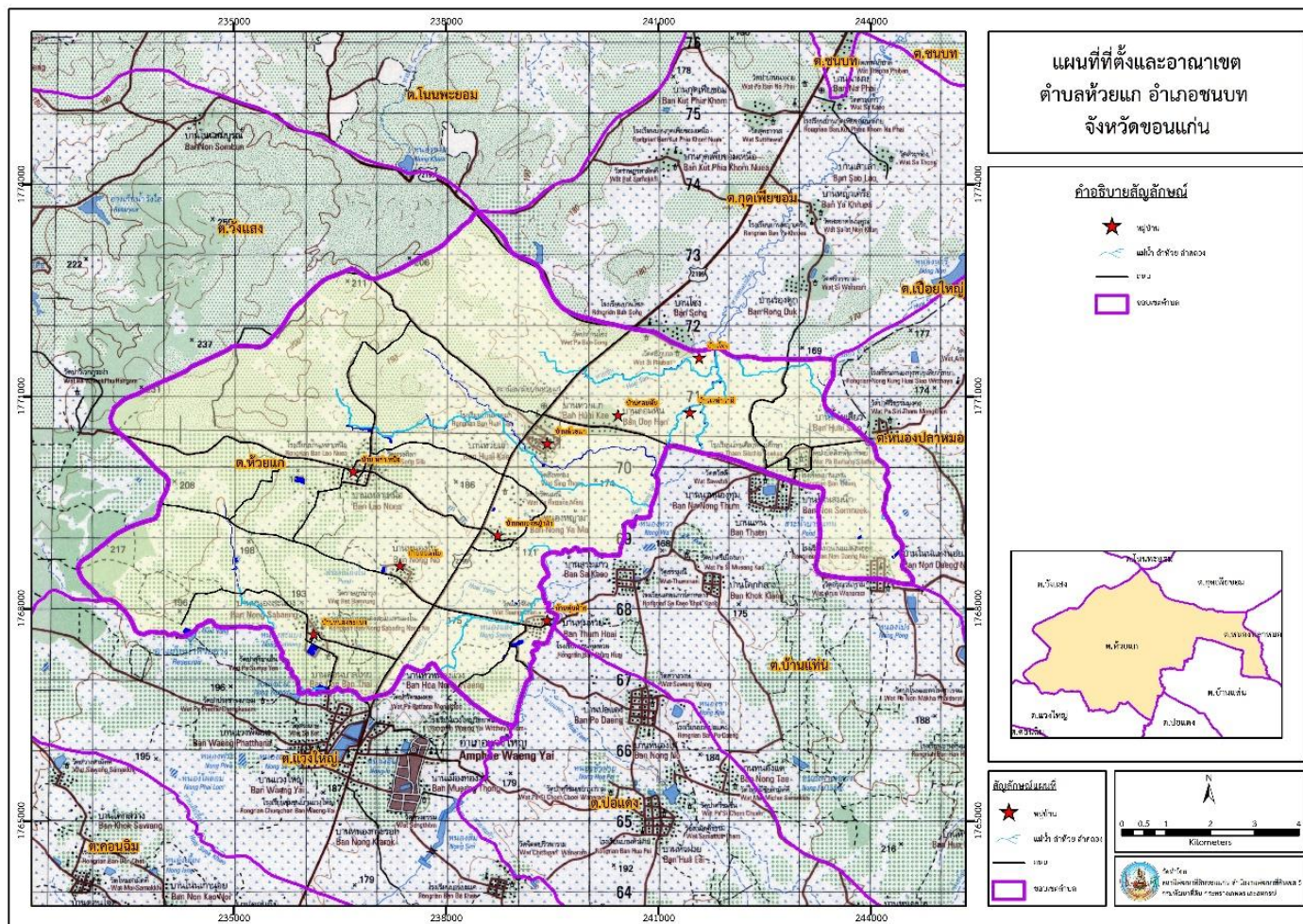
หมู่ที่ 1 บ้านโชนัง	หมู่ที่ 6 บ้านดอนหัน
หมู่ที่ 2 บ้านห้วยแก	หมู่ที่ 7 บ้านหนองโน
หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งห้วย	หมู่ที่ 8 บ้านหนองสะแบง
หมู่ที่ 4 บ้านเหล่าเหนือ	หมู่ที่ 9 บ้านเหล่านาดี
หมู่ที่ 5 บ้านหนองหญ้าม้า	

2.3 สภาพภูมิประเทศ

ตำบลห้วยแก มีลักษณะพื้นที่ทั่วไปส่วนใหญ่เป็นที่ดอน มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ และลูกคลื่นลอนลาดมีลำน้ำ ลำห้วยไหลผ่านที่สำคัญ เช่น ห้วยชัน ห้วยยาง ห้วยเสียว ห้วยหนองเอียน ห้วยหว่า

แผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 2-1 ที่ตั้งและอาณาเขต ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

2.4 สภาพภูมิอากาศ

จากการศึกษาสถิติภูมิอากาศคาบ 30 ปี (พ.ศ.2537-2566) พบว่า ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น มีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 อุณหภูมิ

มีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยทั้งปี 27.6 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 36.5 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 18.9 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคม

2.4.2 ปริมาณน้ำฝน

มีปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปี 1,181.6 มิลลิเมตร มีฝนตกประมาณ 107 วัน เดือนที่มีฝนตกมากที่สุด ในเดือนกันยายน มีปริมาณฝน 261.2 มิลลิเมตร และมีฝนตกประมาณ 18 วัน

2.4.3 สมดุลน้ำเพื่อการเกษตร

จากข้อมูลสถิติภูมิอากาศในคาบ 30 ปี (พ.ศ.2537-2566) ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดชัยภูมิ ได้นำมาวิเคราะห์สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาช่วงฤดูกาลเพาะปลูกพืช ตลอดจนช่วงระยะเวลาที่พืชเสี่ยงต่อการขาดน้ำ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ คือ ปริมาณน้ำฝน และศักยภาพการคายระเหยน้ำอ้างอิง (ET_o) ซึ่งคำนวณด้วยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0 โดยใช้สมการ Penman-Monteith สามารถสรุปสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตรในเขตอาศัยน้ำฝนได้ดังนี้

ช่วงที่เหมาะสมต่อการปลูกพืช เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช เป็นช่วงที่ดินมีความชุ่มชื้นพอเหมาะต่อการเพาะปลูกพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤศจิกายน

ช่วงที่มีน้ำมากเกินพอ เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่าการระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม

ช่วงขาดน้ำ เป็นช่วงฤดูแล้งที่ค่าปริมาณน้ำฝนน้อยกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งพืชอาจเสียหายจากการขาดแคลนน้ำได้ ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนพฤศจิกายนถึงปลายเดือนมีนาคม (ตารางที่ 2-1 และรูปที่ 2-2)

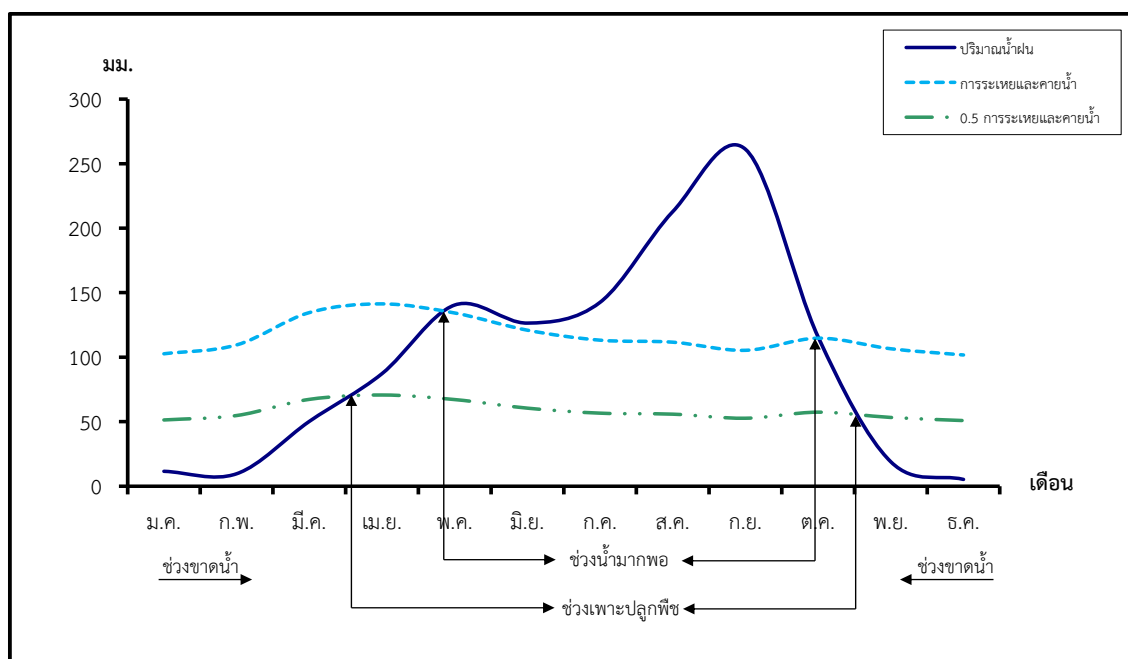
ตารางที่ 2-1 สถิติภูมิอากาศคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2537-2566) ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดชัยภูมิ¹

เดือน	อุณหภูมิ (°ซ.)			ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	ศักยภาพการคายระเหยน้ำ ² (มม.)	ปริมาณฝนใช้การ ² (มม.)
	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย					
ม.ค.	18.9	31.2	24.6	61.0	11.5	1.5	102.6	11.3
ก.พ.	20.9	33.5	26.8	59.0	9.6	2.4	109.5	9.5
มี.ค.	23.5	35.7	29.1	60.0	50.2	5.4	134.5	46.2
เม.ย.	25.1	36.5	30.1	64.0	87.2	8.0	141.3	75.0
พ.ค.	25.3	34.9	29.3	73.0	140.4	14.0	134.2	108.9
มิ.ย.	25.1	34.1	29.0	74.0	126.4	12.8	120.9	100.8
ก.ค.	24.7	33.0	28.2	77.0	142.5	14.7	113.2	110.0
ส.ค.	24.4	32.4	27.8	79.0	212.8	16.5	111.6	140.3
ก.ย.	24.2	32.0	27.5	82.0	261.2	18.1	105.3	151.1
ต.ค.	23.6	31.9	27.3	75.0	115.7	10.0	114.7	94.3
พ.ย.	21.8	31.6	26.4	67.0	18.9	2.7	106.5	18.3
ธ.ค.	19.4	30.4	24.5	62.0	5.2	0.9	101.7	5.2
เฉลี่ย	23.1	33.1	27.6	69.4	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	1,181.6	107.0	1,396.0	870.9

หมายเหตุ : ¹เป็นสถานีตรวจอากาศที่ใกล้พื้นที่ตำบลมากที่สุด

²จากการคำนวณโดยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (2567)

รูปที่ 2-2 สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดชัยภูมิ

2.5 สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบัน

จากฐานข้อมูลของกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน (2567) พบว่า สภาพการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสำรวจโดยกลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน ประกอบด้วยประเภทการใช้ที่ดินต่าง ๆ ดังนี้

2.5.1 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 1,364 ไร่ หรือร้อยละ 5.23 ของเนื้อที่ตำบล

2.5.2 พื้นที่เกษตรกรรมมีเนื้อที่ 20,630 ไร่ หรือร้อยละ 79.05 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วยการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านเกษตรกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) เกษตรผสมผสาน มีเนื้อที่ 51 ไร่ หรือร้อยละ 0.20 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม

2) พื้นที่นา มีเนื้อที่ 15,989 ไร่ หรือร้อยละ 61.27 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ นาข้าว

3) พืชไร่ มีเนื้อที่ 2,247 ไร่ หรือร้อยละ 8.61 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย ไร่ร้าง

4) ไม้ยืนต้น มีเนื้อที่ 1,679 ไร่ หรือร้อยละ 6.43 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ยูคาลิปตัส ไม้ยืนต้นร้าง ไม้ยืนต้นผสม

5) ไม้ผล มีเนื้อที่ 203 ไร่ หรือร้อยละ 0.78 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ไม้ผลผสม มะม่วง มะนาว

6) พืชสวน มีเนื้อที่ 23 ไร่ หรือร้อยละ 0.09 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ พืชผัก

7) พุ่หญ้าเลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ 377 ไร่ หรือร้อยละ 1.44 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า พุ่หญ้าเลี้ยงสัตว์

8) สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีเนื้อที่ 61 ไร่ หรือร้อยละ 0.23 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ สถานที่เพาะเลี้ยงปลา

2.5.3 พื้นที่ป่า มีเนื้อที่ 467 ไร่ หรือร้อยละ 1.79 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู

2.5.4 พื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 1,133 ไร่ หรือร้อยละ 4.35 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ บ่อน้ำในไร่นา แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ

2.5.5 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 2,498 ไร่ หรือร้อยละ 9.58 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ พุ่หญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ พุ่หญ้าธรรมชาติ พื้นที่ถม

ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
U	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	1,364	5.23
U201	หมู่บ้านบนพื้นราบ	1,119	4.29
U301	สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ	168	0.64
U405	ถนน	18	0.07
U502	โรงงานอุตสาหกรรม	16	0.06
U601	สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	28	0.11
U602	รีสอร์ท โรงแรม เกสต์เฮาส์	5	0.02
U603	สุสาน ป่าช้า	7	0.03
U605	สถานีบริการน้ำมัน	3	0.01
A	พื้นที่เกษตรกรรม	20,630	79.05
A001	เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	51	0.20
A100	นาร้าง	30	0.11
A101	นาข้าว	15,959	61.16
A200	ไร่อ้อย	266	1.02
A203	อ้อย	798	3.06
A204	มันสำปะหลัง	1,183	4.53
A300	ไม้ยืนต้นร้าง/เสื่อมโทรม	26	0.10
A301	ไม้ยืนต้นผสม	9	0.03
A302	ยางพารา	25	0.10
A303	ปาล์มน้ำมัน	11	0.04
A304	ยูคาลิปตัส	1,608	6.16
A401	ไม้ผลผสม	104	0.40
A407	มะม่วง	94	0.36
A422	มะนาว	5	0.02
A502	พืชผัก	23	0.09
A701	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	69	0.26
A702	โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า	308	1.18

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

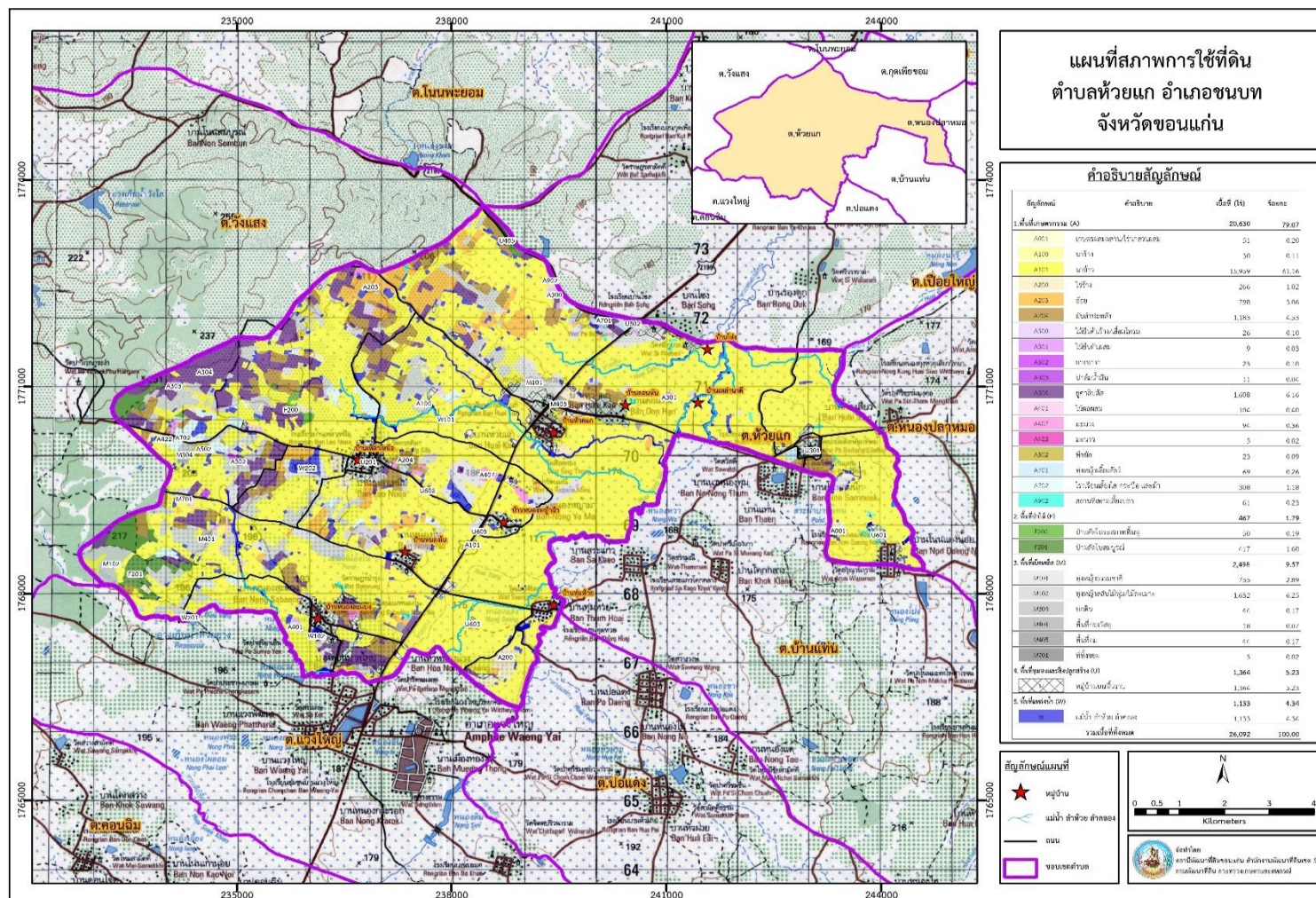
หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
A902	สถานที่เพาะเลี้ยงปลา	61	0.23
F	พื้นที่ป่าไม้	467	1.79
F200	ป่าผลัดใบรพสภาพพื้นที่	50	0.19
F201	ป่าผลัดใบสมบูรณ์	417	1.60
M	พื้นที่เปิดเตล็ด	2,498	9.58
M101	ทุ่งหญ้าธรรมชาติ	755	2.89
M102	ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ	1,632	6.26
M304	บ่อดิน	44	0.17
M401	พื้นที่กองวัสดุ	18	0.07
M405	พื้นที่ถม	44	0.17
M701	ที่ทิ้งขยะ	5	0.02
W	พื้นที่แหล่งน้ำ	1,133	4.35
W101	แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง	394	1.51
W102	หนอง บึง ทะเลสาบ	38	0.15
W201	อ่างเก็บน้ำ	10	0.04
W202	บ่อน้ำในไร่นา	691	2.65
ผลรวมทั้งหมด		26,092	100.00

หมายเหตุ : เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน (2567)

แผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 2-3 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.6.1 ประชากร

จากหลักฐานทะเบียนราษฎร์ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2566 พบว่าประชากรที่อาศัยในพื้นที่ตำบลห้วยแก มีประชากรรวม 5,743 คน แยกเป็นชาย 2,784 คน เป็นหญิง 2,959 คน ความหนาแน่นโดยเฉลี่ย 137.56 คนต่อตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,730 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,239 ครัวเรือน หรือร้อยละ 71.62 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และเป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ครัวเรือนเกษตรที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 491 ครัวเรือน หรือร้อยละ 28.38 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ดังรายละเอียด ในตารางที่ 2-3 และตารางที่ 2-4

ตารางที่ 2-3 จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ปี 2566

ตำบล/หมู่บ้าน	จำนวน ครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		
		ชาย	หญิง	รวม
ตำบลห้วยแก	1,730	2,784	2,959	5,743
หมู่ที่ 1 โข่ง	277	466	493	959
หมู่ที่ 2 ห้วยแก	292	380	418	798
หมู่ที่ 3 ห่มห้วย	205	300	304	604
หมู่ที่ 4 เหล่าเหนือ	293	476	516	992
หมู่ที่ 5 หนองหญ้าม้า	114	173	183	356
หมู่ที่ 6 ดอนหัน	212	350	396	746
หมู่ที่ 7 หนองโน	131	237	248	485
หมู่ที่ 8 หนองสะแบง	135	247	247	494
หมู่ที่ 9 เหล่านาดี	71	155	154	309

ที่มา: กรมการปกครอง (2566)

ตารางที่ 2-4 จำนวนและสัดส่วนครัวเรือน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ปี 2566

รายการ	จำนวน ครัวเรือน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ¹⁾	1,730	100.00
- จำนวนครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร ²⁾	1,239	71.62
- จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ และจำนวนครัวเรือนเกษตรที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนฯ	491	28.38

ที่มา: 1) กรมการปกครอง (2566)

2) กรมส่งเสริมการเกษตร (2566)

2.6.2 การถือครองที่ดิน

ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่รวมทั้งหมด 26,092 ไร่ และมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,730 ครัวเรือน (ตารางที่ 2-3) จากการวิเคราะห์พบการถือครองที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 15.08 ไร่ จากข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของตำบล มีพื้นที่เกษตรกรรม 20,630 ไร่ หรือร้อยละ 79.05 ของเนื้อที่ตำบล (ตารางที่ 2-2) และเมื่อนำมาประเมินพบการถือครองที่ดินทางการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 16.65 ไร่

2.6.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพในตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำไร่ เนื่องจากจำนวนครัวเรือนเกษตรที่ขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,239 ครัวเรือน (ตารางที่ 2-4) มีการใช้ที่ดินสำหรับปลูกข้าวมากเป็นอันดับหนึ่งรองลงมา ได้แก่ มันสำปะหลัง และยูคาลิปตัส เกษตรกรยังมีการเลี้ยงสัตว์โดยส่วนใหญ่เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคและจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีการค้าขาย และรับจ้างทั่วไป

2.6.4 ด้านรายได้-รายจ่าย

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของกรมพัฒนาชุมชน ปี 2566 พบว่า รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 210,151 บาท รายได้บุคคลเฉลี่ยปีละ 62,527 บาท รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 125,788 บาท รายจ่ายบุคคลเฉลี่ยปีละ 37,426 บาท เมื่อพิจารณาจะเห็นว่ารายได้ครัวเรือนมากกว่ารายจ่ายครัวเรือนปีละ 84,363 บาท และรายได้บุคคลมากกว่ารายจ่ายบุคคลปีละ 25,101 บาท ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-5

ตารางที่ 2-5 รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ปี 2566

ตำบล/หมู่บ้าน	แหล่งรายได้ของครัวเรือน (บาท/ปี)				รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี)		รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ปี)	
	อาชีพหลัก	อาชีพรอง	รายได้อื่น	ทำ-หาเอง	ครัวเรือน	บุคคล	ครัวเรือน	บุคคล
ตำบลห้วยแก	151,879	30,173	14,836	13,264	210,151	62,527	125,788	37,426
หมู่ที่ 1 โข่ง	202,643	217	174	0	203,035	55,993	122,078	33,667
หมู่ที่ 2 ห้วยแก	148,794	41,143	16,609	14,925	221,470	64,920	119,090	34,909
หมู่ที่ 3 ทุ่งห้วย	166,150	28,212	15,140	12,750	222,252	67,349	112,280	34,024
หมู่ที่ 4 เหล่าเหนือ	140,896	33,242	16,472	14,334	204,944	70,400	113,805	39,093
หมู่ที่ 5 หนองหญ้าม้า	107,620	25,795	17,822	4,938	156,175	54,527	104,465	36,473
หมู่ที่ 6 ดอนหัน	132,885	19,887	8,448	11,098	172,319	48,891	122,770	34,833
หมู่ที่ 7 หนองโน	91,080	88,470	42,810	41,370	263,730	74,290	209,030	58,882
หมู่ที่ 8 หนองสะแบง	203,287	37,424	20,156	19,325	280,192	69,703	133,143	33,122
หมู่ที่ 9 เหล่านาดี	116,150	32,683	19,100	16,900	184,833	67,622	113,867	41,659

ที่มา: กรมการพัฒนาชุมชน (2566)

บทที่ 3

สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

การศึกษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรดิน ซึ่งเป็นทรัพยากรกายภาพที่สำคัญต่อการทำการเกษตร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทราบว่าทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดปัจจุบันมีสถานะอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการใช้ที่ดินซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม รวมถึงมาตรการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทรัพยากรป่าไม้

3.1.1 ป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

1) ป่าอนุรักษ์ ไม่พบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตวนอุทยาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่า) ในพื้นที่

2) ป่าสงวนแห่งชาติ ได้มีการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 10 มีนาคม 2535 และ 17 มีนาคม 2535 แบ่งออกเป็น 3 เขต ประกอบด้วย เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (Zone E) และเขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร (Zone A) จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบพื้นที่ป่าจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรีในพื้นที่ ได้แก่

(1) เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) เนื้อที่ 4,587 ไร่

(2) เขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร (Zone A) เนื้อที่ 4,441 ไร่

3.1.2 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ ได้แก่

1) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 4B เนื้อที่ 4,152 ไร่

2) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 5B เนื้อที่ 21,940 ไร่

ทั้งนี้ เนื้อที่ดังกล่าวข้างต้นคำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นเนื้อที่เบื้องต้นเท่านั้น ไม่สามารถใช้อ้างอิงได้ทางกฎหมาย

3.2 ทรัพยากรน้ำ

3.2.1 ปริมาณน้ำฝน พบว่า ในพื้นที่ตำบลห้วยแก มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในคาบ 30 ปี พ.ศ.2537-2566 มีปริมาณน้ำฝนรวม 1,181.6 มิลลิเมตรต่อปี

3.2.2 น้ำผิวดิน หมายถึง แม่น้ำลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ และแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ ที่อยู่ภายในผืนแผ่นดิน ในพื้นที่ตำบลห้วยแก มีรายละเอียดของแหล่งน้ำผิวดินดังนี้

แหล่งน้ำผิวดินธรรมชาติ ได้แก่ สระหนองโน หนองแสง ห้วยชัน ห้วยยาง ห้วยเสียว ห้วยหว่า และห้วยหนองเอียน

แหล่งน้ำผิวดินที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยยาง

3.2.3 น้ำบาดาล จากฐานข้อมูลน้ำบาดาลของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2566) พบว่า ตำบลห้วยแก มีจำนวนบ่อบาดาลราชการจำนวน 7 บ่อ และจำนวนบ่อบาดาลเอกชนจำนวน 1 บ่อ

3.3 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินในพื้นที่ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น พบหน่วยแผนที่ดินทั้งหมด 13 หน่วยแผนที่ดิน และหน่วยพื้นที่เบ็ดเตล็ด 1 หน่วยแผนที่ ดังนี้

3.3.1 ดินในพื้นที่ลุ่ม มี 3 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

- 1) หน่วยแผนที่ดิน Ki-sIA ชุดดินกุลาร้องไห้ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,809 ไร่ หรือร้อยละ 6.93 ของเนื้อที่ตำบล
- 2) หน่วยแผนที่ดิน Nbn-sIA ชุดดินหนองบุญนา มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 677 ไร่ หรือร้อยละ 2.60 ของเนื้อที่ตำบล
- 3) หน่วยแผนที่ดิน Re-col-sIA ดินคล้ายชุดดินร้อยเอ็ดที่เป็นดินร่วนหยาบ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,938 ไร่ หรือร้อยละ 11.26 ของเนื้อที่ตำบล

3.3.2 ดินในพื้นที่ดอน มี 10 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

- 1) หน่วยแผนที่ดิน Ht-slB ชุดดินห้วยแล้ง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 292 ไร่ หรือร้อยละ 1.12 ของเนื้อที่ตำบล
- 2) หน่วยแผนที่ดิน Kng-slB ชุดดินคง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 5 ไร่ หรือร้อยละ 0.02 ของเนื้อที่ตำบล
- 3) หน่วยแผนที่ดิน Pho-sIA ชุดดินพล มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 327 ไร่ หรือร้อยละ 1.25 ของเนื้อที่ตำบล
- 4) หน่วยแผนที่ดิน Pho-slB ชุดดินพล มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 152 ไร่ หรือร้อยละ 0.58 ของเนื้อที่ตำบล
- 5) หน่วยแผนที่ดิน Ptc-slB ชุดดินปักธงชัย มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 12,669 ไร่ หรือร้อยละ 48.56 ของเนื้อที่ตำบล
- 6) หน่วยแผนที่ดิน Ptc-mw-slB ดินปักธงชัยที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 802 ไร่ หรือร้อยละ 3.08 ของเนื้อที่ตำบล
- 7) หน่วยแผนที่ดิน Ptk-slB ชุดดินพระทองคำ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 367 ไร่ หรือร้อยละ 1.41 ของเนื้อที่ตำบล
- 8) หน่วยแผนที่ดิน Pu-slB ชุดดินภูพาน มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 5,261 ไร่ หรือร้อยละ 20.16 ของเนื้อที่ตำบล
- 9) หน่วยแผนที่ดิน Pu-slC ชุดดินภูพาน มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 739 ไร่ หรือร้อยละ 2.83 ของเนื้อที่ตำบล

10) หน่วยแผนที่ดิน Wk-sLC ชุดดินวังน้ำเขียว มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 6 ไร่ หรือร้อยละ 0.02 ของเนื้อที่ตำบล

3.3.3 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มี 1 หน่วยแผนที่ คือ หน่วยแผนที่ดิน W พื้นที่น้ำ มีเนื้อที่ 48 ไร่ หรือร้อยละ 0.18 ของเนื้อที่ตำบล

ปัญหาทรัพยากรดินทางการเกษตรตามสภาพธรรมชาติในพื้นที่ พบปัญหาดินเค็ม มีเนื้อที่ 1,809 ไร่ หรือร้อยละ 6.93 ของเนื้อที่ตำบล คือ ชุดดินกุลาร้องไห้ (Ki) และปัญหาดินตื้น มีเนื้อที่ 6 ไร่ หรือร้อยละ 0.02 ของเนื้อที่ตำบล คือ ชุดดินวังน้ำเขียว (Wk)

รายละเอียดของสมบัติดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ดังแสดงในตารางที่ 3-1 และแผนที่แสดงในลักษณะของชุดดิน (รูปที่ 3-1)

ตารางที่ 3-1 สมบัติดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

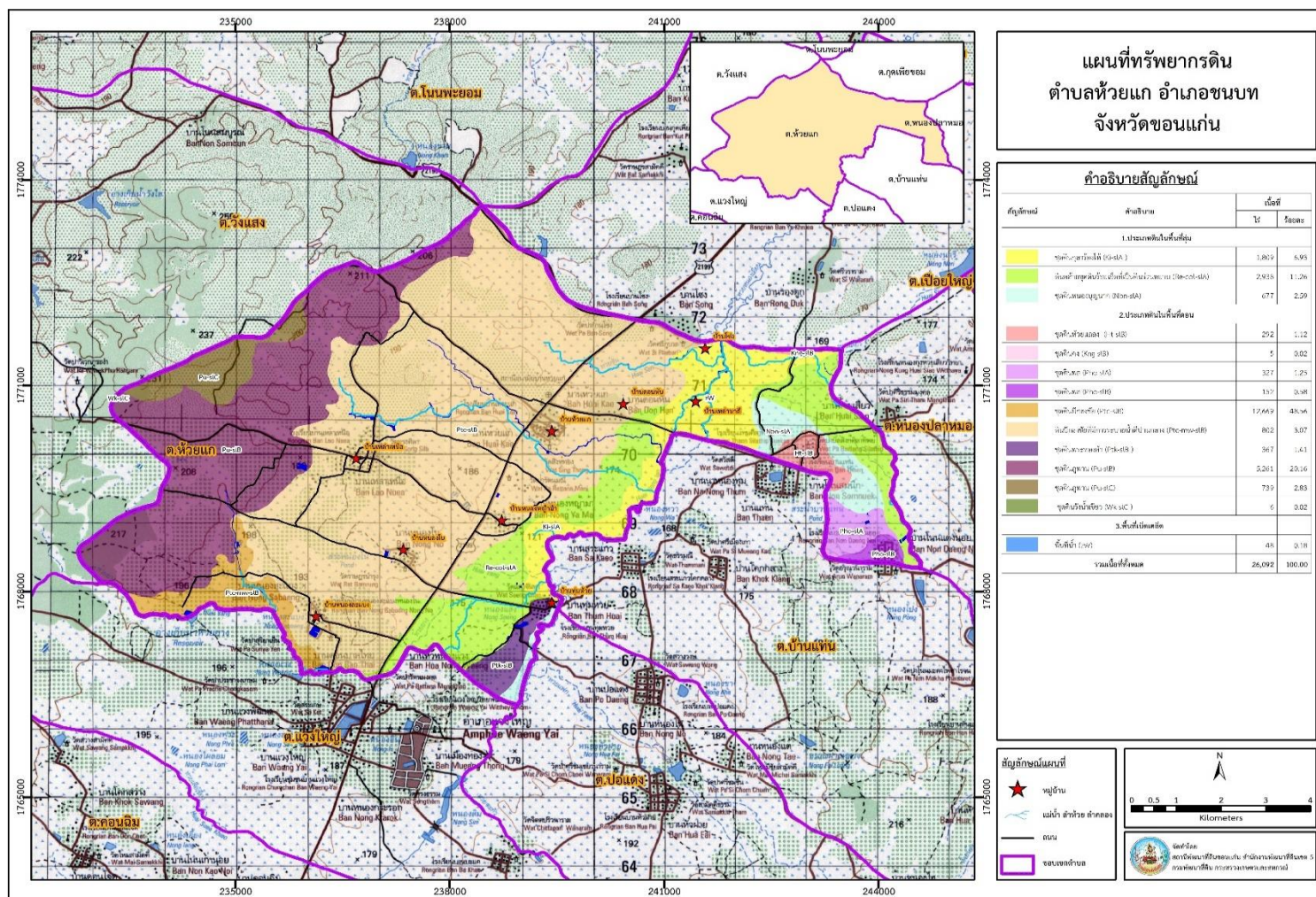
หน่วยแผนที่ดิน	ความลาดชัน (%)	ความลึก (ซม.)	การระบายน้ำ	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	ความจุแลกเปลี่ยนแคตไอออน (cmol/kg)	ความอิ่มตัวเบส (%)	ปฏิกิริยาดิน		ค่าการนำไฟฟ้า (dS/m)	ความลึกของชั้นจาโรไซด์ (ซม.)	เนื้อที่	
							ดินบน	ดินล่าง			ไร่	ร้อยละ
Ht-slB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	292	1.12
Ki-slA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	6.0-6.5	6.0-8.0	4-8	-	1,809	6.93
Knq-slB	2-5	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	10-20	35-75	5.0-5.5	5.5-7.0	<2	-	5	0.02
Nbn-slA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	5.0-5.5	5.5-6.5	<2	-	677	2.60
Pho-slA	0-2	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	5.5-6.0	5.5-6.5	<2	-	327	1.25
Pho-slB	2-5	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	5.5-6.0	5.5-6.5	<2	-	152	0.58
Ptc-mw-slB	2-5	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	802	3.08
Ptc-slB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	12,669	48.56
Ptk-slB	2-5	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	<10	35-75	5.0-5.5	5.5-6.5	<2	-	367	1.41
Pu-slB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	5,261	20.16
Pu-slC	5-12	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	739	2.83
Re-col-slA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ต่ำ	<10	35-75	5.0-5.5	5.5-6.0	<2	-	2,938	11.26
Wk-slC	5-12	0-50	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	6	0.02
W	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	48	0.18
รวมทั้งหมด											26,092	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

ที่มา: กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน (2566)

แผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 3-1 ทรัพยากรดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 4

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA)

4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)

การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

4.1.1 ปัญหาหลักของตำบลห้วยแก คือ

- 1) ปัญหาการขาดแคลนน้ำและคุณภาพน้ำใต้ดิน
- 2) ปัญหาความเสื่อมโทรมของที่ดิน ได้แก่ ปัญหาดินเค็ม และปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์

ของดิน

3) คนรุ่นใหม่ไม่สนใจงานด้านเกษตรกรรม และปัญหายาเสพติด ทั้งนี้รวมถึงการให้ความสำคัญของธรรมเนียมประเพณีของชุมชนน้อยลง ทำให้ความสนใจในการสืบทอดอาชีพการเกษตรลดน้อยลงส่งผลขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน/ภาคการเกษตร

4.1.2 ความต้องการของชุมชน เกษตรกร และตำบลห้วยแก มีความต้องการ 3 ประการ คือ

- 1) แก้ไขปัญหาแหล่งน้ำ เพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำ
 - (1) พัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติ ขุดลอกลำห้วย/แหล่งน้ำธรรมชาติ
 - (2) จัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร และอุปโภคบริโภค ทั้งบนดินและใต้ดิน (น้ำบาดาล, บ่อน้ำในไร่นา, ระบบส่งน้ำและระบบโซล่าเซลล์)
- 2) แก้ปัญหาดินเสื่อมโทรมและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน
 - (1) ถ่ายทอดความรู้และการจัดการด้านการเกษตร (ดิน น้ำ พืช ปุ๋ย) ที่เหมาะสม
 - (2) การปรับปรุงบำรุงดิน
 - (3) ปรับรูปที่ดินและเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตให้เหมาะสมกับที่ดิน
 - (4) สนับสนุนปัจจัยการผลิต (พันธุ์ข้าว พันธุ์พืช ทนเค็ม)

ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับปัญหาด้านกายภาพ โดยระบบ DPSIR มีรายละเอียดดังนี้

- 1) แรงขับเคลื่อน (Driver) มี 2 ประการ คือ
 - 1.1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
 - 1.2) การเพิ่มขึ้นของประชากร
- 2) แรงกดดัน (Pressure) ที่เกิดจากปัจจัยขับเคลื่อน มี 3 ประการ คือ
 - 2.1) ปริมาณน้ำฝนและจำนวนวันฝนตก /ภัยแล้ง
 - 2.2) ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรปริมาณมาก
 - 2.3) ความต้องการใช้ที่ดินทำการเกษตรเพิ่มขึ้น

- 2.4) ปัญหาเสพติด
- 3) สภาวะ (State) ที่เกิดแรงกดดัน มี 7 ประการ คือ
- 3.1) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร และเพื่ออุปโภค/บริโภค
 - 3.2) คุณภาพน้ำใต้ดิน (น้ำบาดาลเค็ม)
 - 3.3) การชะล้างพังทลายของดินทำให้แหล่งน้ำตื้นเขิน
 - 3.4) ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน ขาดความอุดมสมบูรณ์
 - 3.5) การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเข้มข้นและต่อเนื่องเพื่อเพิ่มผลิตผลทางการเกษตร แต่ขาดการอนุรักษ์ดินและน้ำ
 - 3.6) ต้นทุนการผลิตสูง
 - 3.7) รัฐบาลไม่สนใจในการประกอบอาชีพการเกษตร
- 4) ผลกระทบ (Impact) ที่ปรากฏในพื้นที่ มี 7 ประการ คือ
- 4.1) แหล่งน้ำทางธรรมชาติตื้นเขิน
 - 4.2) ผลผลิตทางการเกษตรลดลง
 - 4.3) รายได้ลดลง
 - 4.4) การแพร่กระจายดินเค็ม
 - 4.5) คุณภาพชีวิตลดลง
 - 4.6) ขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร
 - 4.7) เกษตรกรขาดความรู้และความเข้าใจในการทำเกษตรตามหลักวิชาการ
- 5) การตอบสนอง (Response) ของรัฐในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต มีดังนี้
- 5.1) อดีต-ปัจจุบัน
 - (1) จัดหาแหล่งน้ำไร่นานอกเขตชลประทาน
 - (2) การปลูกหญ้าแฝก ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน รักษาและกักเก็บความชื้น
 - (3) การปรับเปลี่ยนการผลิตพืชที่เหมาะสม
 - (4) การปรับปรุงบำรุงดิน
 - (5) การขุดลอกลำห้วย/แหล่งน้ำธรรมชาติ
 - (6) การส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
 - (7) การรวมกลุ่มเกษตรกรรณาแปลงใหญ่ (ข้าว, พืชผัก)
 - (8) การถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการการเกษตร (ดิน น้ำ พืช ปุ๋ย)
 - 5.2) อนาคต
 - (1) พัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบทั้งตำบล
- ดังมีรายละเอียดในรูปที่ 4-1

รูปที่ 4-1 การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน

ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น มีการเพาะปลูกพืช ดังนี้

- 1) มันสำปะหลัง เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม
- 2) อ้อยโรงงาน เกษตรกรส่วนใหญ่ ปลูกช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม
- 3) ข้าวนาปี เกษตรกรจะปลูกข้าวนาปีระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม
- 4) พืชผัก เกษตรกรจะปลูกพืชผักตลอดทั้งปี ตามฤดูกาลปลูกของพืชผักแต่ละชนิด เช่น มะเขือ พริก กะเพรา โหระพา ข่า ตะไคร้ สารแหน่ ถั่วพู ผักชีฝรั่ง ผักกาด คะน้า เป็นต้น
- 5) ไม้ผล เกษตรกรจะปลูกแบบผสมผสานในพื้นที่ไร่นา และบริเวณที่อยู่อาศัย เช่น มะม่วง มะพร้าว

มะขาม ขนุน เป็นต้น

เดือน ชนิดพืช	มค.	กพ.	มีค.	เมย.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.
มันสำปะหลัง												
อ้อยโรงงาน												
ข้าวนาปี												
พืชผัก												
ไม้ผล												

รูปที่ 4-2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 5

การประเมินคุณภาพที่ดิน

5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ

การประเมินคุณภาพที่ดินหรือการประเมินความเหมาะสมของที่ดิน สอดคล้องตามหลักการของ FAO Framework ค.ศ. 1983 ซึ่งการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ เป็นการประเมินศักยภาพของที่ดินว่าที่ดินนั้นๆเหมาะสมมากหรือน้อยเพียงใดสำหรับการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ หรือการปลูกพืชต่างๆ โดยพิจารณาจาก สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช สมบัติดินที่ได้จำแนกไว้ในแต่ละตำบล ร่วมกับการจัดการพื้นที่ เช่น ระบบชลประทาน พื้นที่ยกทรง การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นต้น และนอกจากนี้พิจารณาความต้องการปัจจัยต่อการปลูกพืชแต่ละชนิด สอดคล้องตามหลักการของ FAO ได้แก่ ความต้องการด้านพืช ความต้องการด้านการจัดการ ความต้องการด้านการอนุรักษ์ (บัณฑิตและคำรน, 2542) รายละเอียดดังตารางที่ 5-1

ระดับความเหมาะสมของที่ดินได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลดิน การจัดการที่ดิน หรือดินที่มีลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นตามสภาพภูมิประเทศ (ซึ่งจะเรียกรวมว่าหน่วยที่ดิน) ลักษณะภูมิอากาศ พิจารณาร่วมกับระดับความต้องการปัจจัยต่อการเจริญเติบโตของพืชแต่ละชนิด หลังจากนั้นดำเนินการประเมินคุณภาพที่ดิน ซึ่งสามารถจำแนกระดับความเหมาะสมของที่ดินได้เป็น 4 ชั้น ได้แก่ เหมาะสมสูง (S1) เหมาะสมปานกลาง (S2) เหมาะสมเล็กน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) โดยที่

S1: ไม่มีข้อจำกัดด้านที่ดินตามปัจจัยที่ใช้พิจารณา

S2: มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ง่ายหรือข้อจำกัดอาจไม่ส่งผลกระทบต่อ การเจริญเติบโตของพืชอย่างชัดเจน

S3: มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ยาก ควรปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นพืชชนิดอื่นหรือ กิจกรรมอื่น (ส่วนใหญ่เป็นลักษณะทางกายภาพ)

N: มีข้อจำกัดที่พัฒนาหรือปรับปรุงที่ดินได้ยากมาก หากจะดำเนินการพัฒนาหรือ ปรับปรุงต้องใช้ต้นทุนสูงหรือเครื่องจักรขนาดใหญ่ แนะนำให้ปรับเปลี่ยนการผลิต

ตารางที่ 5-1 ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน

คุณภาพที่ดิน (Land Quality)	คุณลักษณะที่ดินตัวแทน (Land Characteristics)	ระดับความเหมาะสม (Land Suitability Rating)
1. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		
1.1. การหยั่งลึกของรากพืช (r)	ความลึกของดิน	S1
1.2. ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m)	ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบปี	S2m
1.3. ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)	สภาพการระบายน้ำของดิน	S2o
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		S2om
2. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		
2.1. สภาพการเขตกรรม (k)	ชั้นความยากง่ายในการเขตกรรม (ดินบน)	S1
2.2. ศักยภาพการใช้เครื่องจักรกล (w)	ความลาดชันของพื้นที่	S3w
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		S3w
3. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		
3.1 ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e)	ความลาดชันของพื้นที่	S3e
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		S3e
ความเหมาะสมด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละหน่วยที่ดินโดยรวม		S3ew

5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล

พืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกของตำบล ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย มะม่วง

5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน

การประเมินคุณภาพที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือก ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ได้ผลการประเมินคุณภาพที่ดิน ดังตารางที่ 5-2

ตารางที่ 5-2 ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

หน่วยที่ดิน	ข้าว	มันสำปะหลัง	อ้อย	มะม่วง
Ht-slB	S3o	S2ns	S2ns	S2ns
Ki-slA	S3x	N	N	S3xo
Kng-slB	S2ewos	S2os	S2os	S2s
Nbn-slA	S2s	N	S2os	S3o
Pho-slA	S2os	S2os	S2os	S2s
Pho-slB	S2ewos	S2os	S2os	S2s
Ptc-mw-slB	S2ewons	S2ons	S2ons	S2ns
Ptc-slB	S3o	S2ns	S2ns	S2ns
Ptk-slB	S2ewons	S2ons	S2ons	S2ns
Pu-slB	S3o	S2ns	S2ns	S2ns
Pu-slC	S3ewo	S2ens	S2ens	S2ns
Re-col-slA	S2ns	N	S2ons	S3o
Wk-slC	S3ewo	S3r	S3r	N

หมายเหตุ: * หมายถึง หน่วยแผนที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่างจากหน่วยแผนที่ดินเดียวกัน
ความหมายของสัญลักษณ์แสดงข้อจำกัดชั้นความเหมาะสม

- e = ความเสียหายจากการกัดกร่อน
- w = ศักยภาพการใช้เครื่องจักร
- r = สภาพการหยั่งลึกของราก
- z = สารพิษ
- x = การมีเกลือมากเกินไป
- m = ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช
- o = ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช
- n = ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร
- s = ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร

บทที่ 6

แผนการใช้ที่ดิน

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

ตามที่กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการราชการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ คือ “เป็นองค์การอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของประเด็นการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดิน และที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูงไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั่วประเทศ ภายใน ปี 2570 (ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

การวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลเป็นการวางกรอบและนโยบายการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งจะมีความละเอียดและเฉพาะเจาะจงมากกว่าแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศ ที่ใช้เป็นกรอบนโยบายการพัฒนาพื้นที่ระดับประเทศ เป็นการกำหนดแนวทางใช้ที่ดินให้ตรงกับศักยภาพโดยเฉพาะทางด้านการเกษตร และนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ทั้งนี้การใช้ขอบเขตการปกครองในระดับตำบลจะนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มีเป้าหมายและทิศทางสอดคล้องตามบริบทของแต่ละตำบล และมีผู้รับผิดชอบโดยตรง คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแผนการใช้ที่ดินในระดับที่ใหญ่กว่านี้อาจไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมเนื่องจากเป็นแผนงานสำหรับนำไปใช้ปฏิบัติงานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในภาพรวม

ทั้งนี้แผนการใช้ที่ดินเป็นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยได้นำฐานข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลหัตถุภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจภาคสนาม การศึกษาด้านกายภาพ ได้จาก การวิเคราะห์สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับการพิจารณาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในเขตป่าไม้ตามกฎหมาย เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตป่าสงวนแห่งชาติ และนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่มีมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้น ประกอบกับการพิจารณาจากทิศทางตามกรอบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเขตการใช้ที่ดินภายในพื้นที่ตำบล เช่น ยุทธศาสตร์ของจังหวัด ร่วมกับความต้องการของท้องถิ่น สามารถกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินตามศักยภาพของทรัพยากร เพื่อการรักษาคุณภาพของลักษณะทางนิเวศวิทยาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งข้อมูลนี้ส่วนหนึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) ทำการสังเคราะห์ข้อมูลทุกด้านเพื่อให้ได้เขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ต่อไป

6.2 แผนการใช้ที่ดิน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม พบว่าแผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น สามารถกำหนดออกเป็น 6 เขตหลัก ได้แก่ เขตป่าไม้ เขตเกษตรกรรม เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง เขตแหล่งน้ำ เขตพื้นที่อื่น ๆ เขตรักษาสมดุของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 6-1 และรูปที่ 6-1)

6.2.1 เขตป่าไม้ เป็นเขตพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี ได้แก่ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ เขตป่าไม้ถาวร หรืออยู่ในพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำชั้นที่ 1A 1B หรือ 2 พื้นที่ในเขตนี้ส่วนใหญ่ยังคงสภาพเป็นป่าไม้ บางบริเวณได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม ไม่เป็นไปตามมาตรการหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ของที่ดินหรือทรัพยากรป่าไม้ของพื้นที่นั้น ๆ ประกอบด้วย 3 เขตรอง ได้แก่ เขตป่าไม้สมบูรณ์ เขตป่าไม้เสื่อมโทรม และเขตพื้นที่พุ่มธรรมชาติ มีเนื้อที่ 3,857 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 14.78 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

1) เขตป่าไม้สมบูรณ์ (สัญลักษณ์ 1100) มีเนื้อที่ 166 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.64 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่อยู่ภายในเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น แต่มีสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันเป็นป่าไม้สมบูรณ์

2) เขตป่าไม้เสื่อมโทรม (สัญลักษณ์ 1200) มีเนื้อที่ 19 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.07 ของเนื้อที่ตำบล แต่มีสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันเป็นป่าไม้ที่มีลักษณะเสื่อมโทรม ซึ่งหากปล่อยไว้ตามธรรมชาติไม่มีการเข้าไปรบกวนอาจฟื้นตัวกลับมาเป็นป่าสมบูรณ์ได้ดังเดิม

3) เขตพื้นที่พุ่มธรรมชาติ (สัญลักษณ์ 1300) มีเนื้อที่ 3,672 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 14.07 ของเนื้อที่ตำบล เป็นพื้นที่ที่มีการบุกรุก ผ่ำนวงพื้นที่ป่าไม้ และเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็นอย่างอื่น ส่วนใหญ่เพื่อทำการเกษตร

6.2.2 เขตเกษตรกรรม เป็นพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งในที่นี้ คือ พื้นที่ที่อยู่นอกเขตที่มีการประกาศเป็นเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ซึ่งรัฐได้กำหนดเป็นพื้นที่ทำกิน มีการออกเอกสารสิทธิ์ซึ่งรวมถึงพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมด้วย เขตนี้รวมถึงการทำกิจกรรมภาคการเกษตรอื่นที่นอกเหนือจากการปลูกพืชด้วย ประกอบด้วย เขตรอง ได้แก่ เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง เขตเกษตรกรรมมีศักยภาพการผลิตต่ำ เขตประมง และเขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 16,958 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 64.99 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

1) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง พื้นที่เขตนี้มีศักยภาพในการผลิตรองจากเขตเกษตรกรรมขั้นดี ซึ่งแบ่งออกเป็น 1 ประเภท ได้แก่ เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) เป็นเขตที่ทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้มีข้อจำกัดต่อการเพาะปลูกพืชด้านความชื้นที่พืชนำไปใช้ประโยชน์ ในส่วนของที่ดินมีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับสูงถึงปานกลาง และนอกจากนี้พบว่าดินในพื้นที่เขตนี้มีสมบัติที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชแยกตามชนิดพืช มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2221) มีเนื้อที่ 12,689 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 48.63 ของเนื้อที่ตำบล เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพต่อการทำนาในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม และปัจจุบันเกษตรกรรมมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

(2) เขตปลูกไม้ผล (สัญลักษณ์ 2222) มีเนื้อที่ 172 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.66 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรรมปลูกไม้ผล ได้แก่ มะม่วง ฝรั่ง ขนุน

(3) เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์ 2223) มีเนื้อที่ 729 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 2.79 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น ได้แก่ สะเดา ยูคาลิปตัส ยางนา ผักหวานป่า

(4) เขตปลูกพืชไร่ (สัญลักษณ์ 2224) มีเนื้อที่ 1,349 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 5.17 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย

(5) เขตปลูกพืชทางเลือก (สัญลักษณ์ 2225) มีเนื้อที่ 37 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.14 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันปลูกพืชผัก ไม้ดอก หรือเกษตรผสมผสาน

2) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ พื้นที่เขตนี้ถูกกำหนดให้เป็นเขตเกษตรกรรม ที่ต้อง มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เป็นข้อจำกัดของการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมต่างๆ การทำการเกษตรในเขื่อน้ำอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก มีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม พบปัญหาทางกายภาพ ของดินที่สำคัญหลาย เช่น เป็นดินตื้นซึ่งเป็นข้อจำกัดของการหยั่งรากพืชในการยึด ลำต้นและการดูดซับธาตุอาหารพืชในดิน เนื้อดินเป็นทรายจัด ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการอุ้มน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชัน เป็นต้น จากข้อจำกัดการใช้ที่ดินดังกล่าวข้างต้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาปรับปรุงและมี มาตรการเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ให้สูงขึ้น รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมจากการใช้พื้นที่ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2310) มีเนื้อที่ 1,674 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 6.41 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

3) เขตประมง (สัญลักษณ์ 2400) มีเนื้อที่ 58 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.22 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่ทำกิจกรรมด้านการประมงได้แก่ การเลี้ยงปลาในบ่อน้ำ

4) เขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 250 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.96 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ และเขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ (สัญลักษณ์ 2510) ปัจจุบันมีการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ 68 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.26 ของเนื้อที่ตำบล

(2) เขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ (สัญลักษณ์ 2520) ปัจจุบันมีการสร้างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ ประเภทต่าง ๆ มีเนื้อที่ 182 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.70 ของเนื้อที่ตำบล โดยประเภทของโรงเรือนที่พบได้แก่ โรงเรือนเลี้ยงโค-กระบือ

6.2.3 เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 1,158 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 5.21 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 2 เขตรอง ได้แก่ เขตชุมชน/สถานที่ราชการ และเขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตชุมชน/สถานที่ราชการ (สัญลักษณ์ 3100) มีเนื้อที่ 68 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.26 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินชุมชนและที่อยู่อาศัย มีทั้งประเภทชุมชนเมือง ชุมชนชนบท และที่ตั้งของสถาบันและสถานที่ราชการต่าง ๆ

(2) เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต (สัญลักษณ์ 3200) มีเนื้อที่ 16 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.06 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินประเภท แหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรประเภทต่าง ๆ

(3) เขตการใช้พื้นที่เฉพาะ (สัญลักษณ์ 3300) มีเนื้อที่ 43 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.16 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินที่นอกเหนือจากเขตดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ สวนสถานที่พักผ่อน โบราณสถาน

6.2.4 เขตแหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 1,147 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.40 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 2 เขตรอง ได้แก่ เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และเขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ (สัญลักษณ์ 4100) มีเนื้อที่ 436 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.67 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นลักษณะของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ห้วย หนองน้ำ เป็นต้น

(2) เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น (สัญลักษณ์ 4200) มีเนื้อที่ 711 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 2.72 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เช่น คลองชลประทาน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

6.2.5 เขตพื้นที่อื่น ๆ (สัญลักษณ์ 5000) มีเนื้อที่ 2,489 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 9.54 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่มีลักษณะการใช้ที่ดินที่มีความเฉพาะ เช่น ป่าละเมาะ ไม้พุ่ม พื้นที่ทิ้งขยะ เป็นต้น

6.2.6 เขตรักษาสมดุของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สัญลักษณ์ 6000) มีเนื้อที่ 282 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 1.08 ของเนื้อที่ตำบล มีการใช้ที่ดินเป็นป่าไม้ที่พบในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งอยู่นอกเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็น ป่าปลูก ป่าชุมชน

ทั้งนี้ในเขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) หากมีการปรับปรุงบำรุงดิน หรือ ปรับโครงสร้างของพื้นที่ให้เหมาะสม ด้วยการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำประเภทต่าง ๆ สามารถยกระดับเป็นเขตเกษตรกรรมขั้นดีได้ เนื่องจากมีการบริหารจัดการด้านทรัพยากรน้ำไว้แล้ว โดยเฉพาะระบบชลประทาน

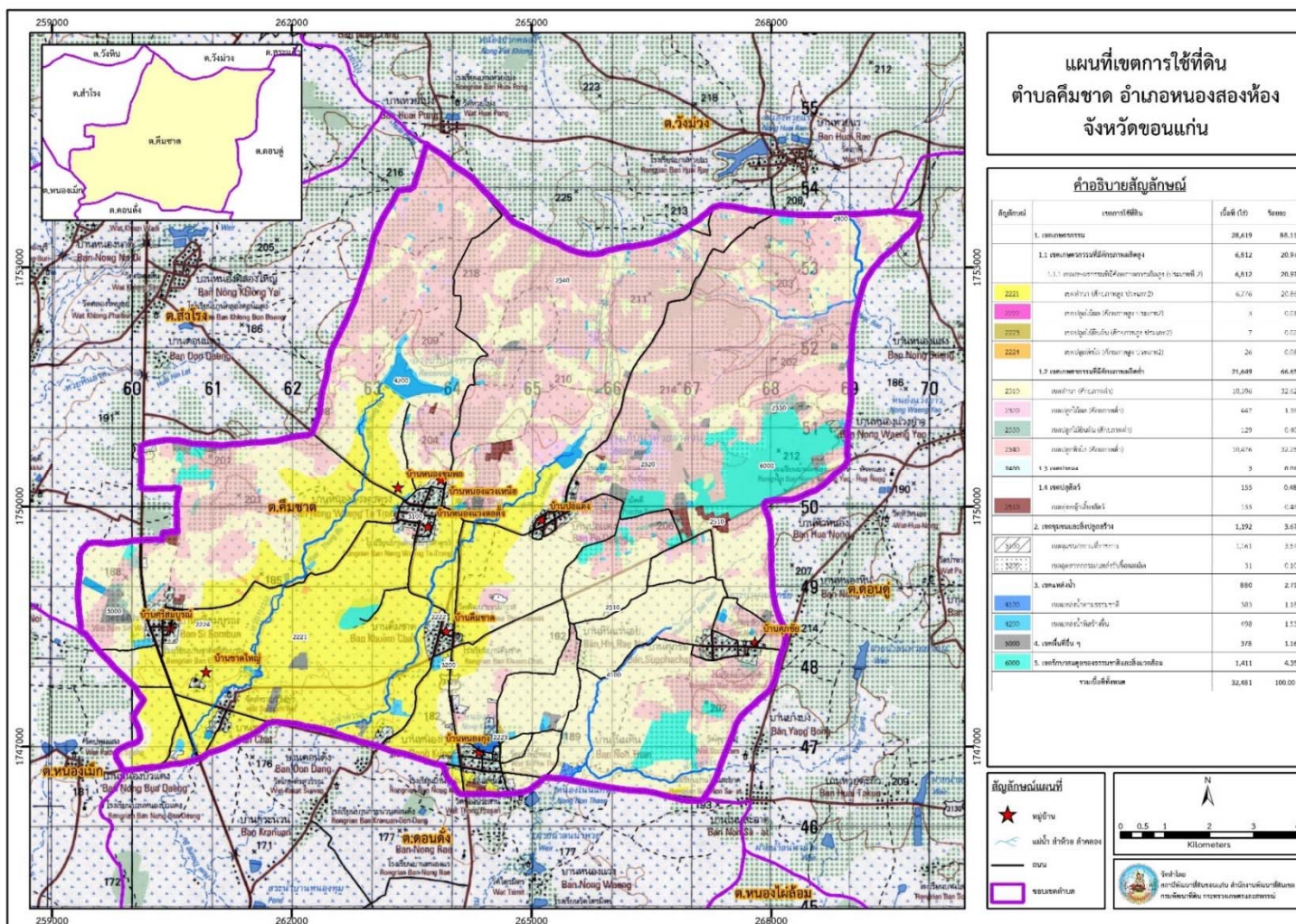
ตารางที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
1. เขตป่าไม้	3,857	14.78
เขตป่าไม้สมบูรณ์	166	0.64
เขตป่าไม้เสื่อมโทรม	19	0.07
เขตฟื้นฟูธรรมชาติ	3,672	14.07
2. เขตเกษตรกรรม	16,958	64.99
2.1 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง	14,976	57.40
2.1.1 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่2)	14,976	57.40
เขตทำนา	12,689	48.63
เขตปลูกไม้ผล	172	0.66
เขตปลูกไม้ยืนต้น	729	2.79
เขตปลูกพืชไร่	1,349	5.17
เขตปลูกพืชทางเลือก	37	0.14
2.2 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ	1,674	6.41
เขตทำนา	1,674	6.41
2.3 เขตประมง	58	0.22
2.4 เขตปศุสัตว์	250	0.96
เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	68	0.26
เขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	182	0.70
3. เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	1,158	5.21
เขตชุมชน/สถานที่ราชการ	1,300	4.98
เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต	16	0.06
เขตการใช้พื้นที่เฉพาะ	43	0.16
4. เขตแหล่งน้ำ	1,147	4.40
เขตแหล่งน้ำธรรมชาติ	436	1.67
เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	711	2.72
5. เขตพื้นที่อื่นๆ	2,489	9.54
6. เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	282	1.08
รวมเนื้อที่ทั้งหมด	26,092	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

แผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 7

การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน

7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ภายหลังการจัดทำแผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น แล้วจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

7.1.1 จัดทำเป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2568 ถึง 2572

7.1.2 นำแผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแกไปเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก เพื่อมีมติให้ความร่วมมือในกิจกรรมพัฒนาที่ดินดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผน และได้รับการเชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาตำบล

7.1.3 สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น เสนอเป้าหมายและงบประมาณให้รายงานมายังกรมพัฒนาที่ดิน

7.1.4 กรมพัฒนาที่ดินพิจารณาสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมและโครงการตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนการใช้ที่ดิน

7.1.5 สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น นำเสนอต่อที่ประชุมจังหวัด/อำเภอ เพื่อสร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานอื่น นำโครงการภายใต้หน่วยงานมาพัฒนาพื้นที่ตามแผนการใช้ที่ดินกำหนด

7.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน

งบประมาณที่กำหนดไว้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ (ตารางที่ 7-1)

เขตเกษตรกรรม

1) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์/ดินทราย/ดินเค็ม มีแผนงาน/โครงการปรับปรุงบำรุงดิน ดังนี้

(1) ส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ และพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร

(2) ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด

(3) จัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์

(4) ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรดด้วยโดโลไมต์

(5) ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินในพื้นที่ดินเค็มน้อย-ปานกลาง

(6) โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (พืชผัก ข้าว)

(7) บริหารจัดการดินและวิเคราะห์ดินทางห้องปฏิบัติการ

2) การชะล้างพังทลายของดิน มีแผนงาน/โครงการฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ดังนี้

(1) ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ

(2) ป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและฟื้นฟูพื้นที่เกษตรกรรมด้วยระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ

3) พื้นที่ขาดแคลนน้ำ มีแผนงาน/โครงการบริหารจัดการน้ำ ดังนี้

(1) ก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

7.3 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น

การดำเนินงานของหน่วยงานอื่น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่ทางหน่วยงานอื่นได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ (ตารางที่ 7-2)

7.3.1 เขตป่าไม้

ส่งเสริมการท่องเที่ยววนอุทยานภูหิน-บุระจำ (วนอุทยานภูหิน-บุระจำ)

7.3.2 เขตเกษตรกรรม

1) เขตทำนา เขตปลูกพืชไร่ เขตปลูกไม้ผล และเขตปลูกไม้ยืนต้น

(1) การอบรมความรู้ด้านการผลิตข้าวและเทคโนโลยีการผลิตข้าวขั้นสูงที่เหมาะสมในการเพิ่มคุณภาพและปริมาณของการผลิตข้าว (กรมการข้าว)

(2) อบรมให้ความรู้การเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices : GAP) (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรจังหวัด)

(3) อบรมความรู้ด้านการจัดการโรคและแมลงศัตรูพืช (สำนักงานเกษตรอำเภอ)

(4) สนับสนุนการขุดเจาะน้ำบาดาล (สำนักงานทรัพยากรน้ำบาดาล)

2) เขตปศุสัตว์ และเขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ส่งเสริม/สนับสนุนการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด)

7.3.3 เขตแหล่งน้ำ

สนับสนุนการพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ (สำนักงานชลประทานจังหวัด/องค์การบริหารส่วนจังหวัด)

7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการดำเนินการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2567 สามารถสรุปความต้องการของประชาชนได้ 3 ประเด็น ได้แก่การแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรมและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การขาดแคลนน้ำ และปรับปรุงที่ดินและเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตให้เหมาะสมกับที่ดิน

เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ของตำบลห้วยแก กรมพัฒนาที่ดินได้วิเคราะห์เบื้องต้น ดังต่อไปนี้

ปัญหาของตำบลห้วยแกในภาพรวมสรุปได้ว่า มีปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ (1) ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และ(2) ปัญหาดินเสื่อมโทรม ดินเค็ม ความอุดมสมบูรณ์ต่ำปัญหาดังกล่าวนี้มีผลต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของตำบลห้วยแก ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของราษฎรในชุมชนโดยรวม

ในกรณีของปัญหาความเสื่อมโทรมของที่ดินนั้น ได้แก่ (1) ปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ของดิน (2) ดินเค็ม (3) ดินทราย โดยพื้นที่ตำบลห้วยแก ในส่วนของปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของดินที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการใช้ที่ดินติดต่อกันเป็นเวลานานโครงสร้างของดินได้มีการเปลี่ยนแปลง ในพื้นที่ที่มีการไถพรวนด้วยเครื่องจักรกลติดต่อกันเป็นระยะเวลานานทำให้ดินแน่นตัว น้ำในดินและอากาศในดินที่เคยมีอยู่สูญหายไป ส่วนธาตุอาหารและอินทรีย์วัตถุก็มีปริมาณลดลงเช่นเดียวกัน เนื่องจากพืชนำไปใช้ และอินทรีย์วัตถุได้สลายตัวไปให้ดินเสื่อมโทรมดินที่มีความรุนแรงมากขึ้น สำหรับปัญหาดินเค็มของ

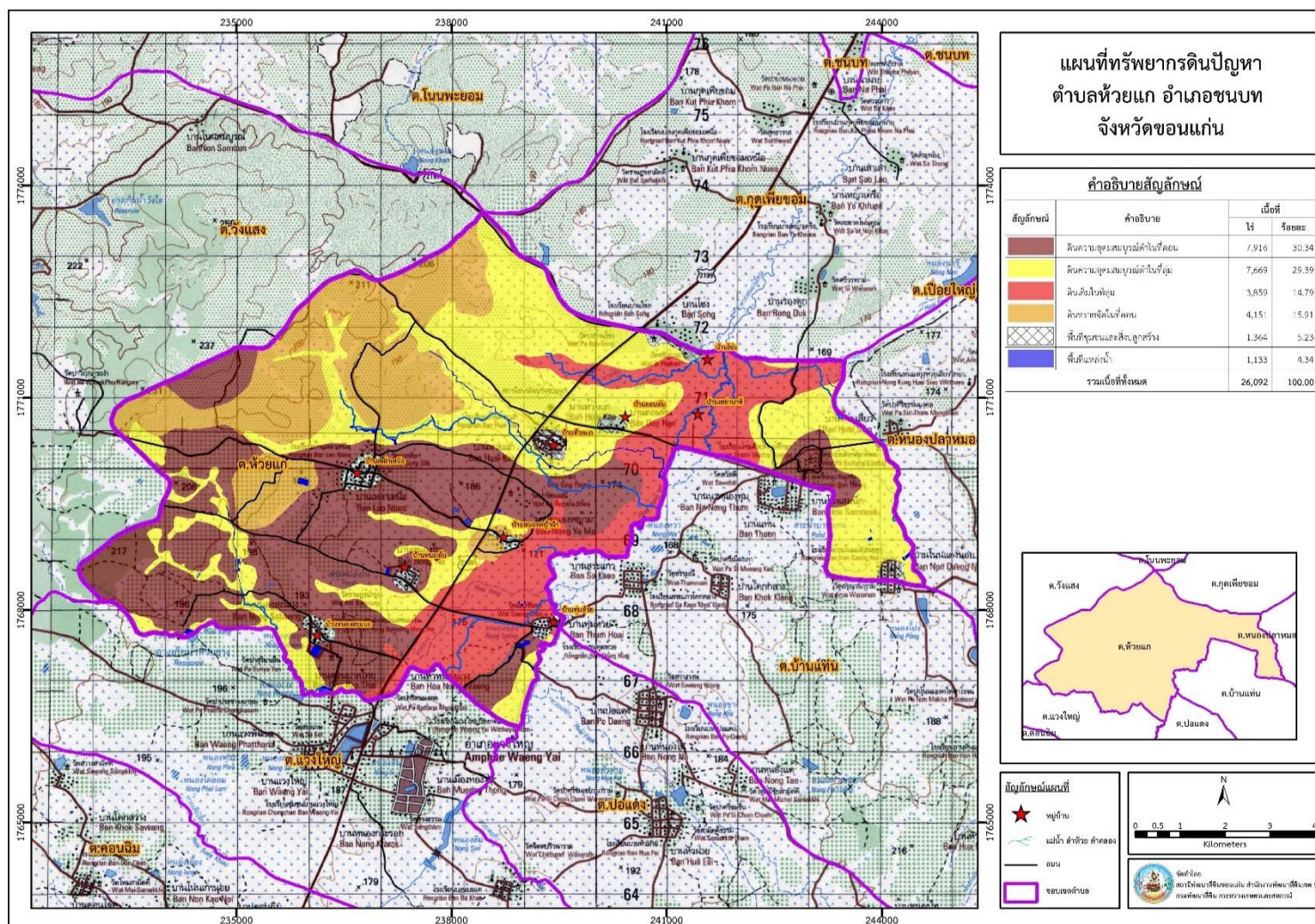
ตำบลห้วยแก จะพบคราบเกลือสีขาวปรากฏอยู่บนผิวดินเป็นหย่อม ๆ เนื่องจากมีสารละลายเกลือมากเกินไป ทำให้พืชเจริญเติบโตได้ไม่ดี ลำต้นแคระแกร็น ให้ผลผลิตต่ำ สาเหตุมาจากธาตุอาหารในดินขาดความสมดุล ทำให้พืชขาดน้ำจากความเป็นพิษของโซเดียม และคลอไรด์ที่อยู่ในดิน (รูปที่ 7-1)

ในกรณีของการขาดแคลนน้ำและคุณภาพน้ำใต้ดิน จากปัญหาลำน้ำตามธรรมชาติ ฝาย และอ่างเก็บน้ำตื้นเขินไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตามที่ควรจะเป็น เกิดจากหน้าดินที่ถูกชะล้างลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติเกิดทับถมในแหล่งน้ำธรรมชาติจนตื้นเขิน และคุณภาพน้ำใต้ดินในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นน้ำเค็มเนื่องจากมีชั้นเกลือหินอยู่ (รูปที่ 7-2) เมื่อมีการขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลก็อาจจะส่งผลทำให้เกิดน้ำบาดาลเค็มทำให้ไม่สามารถนำน้ำบาดาลไปใช้งานได้ จากการที่มีประชากรเพิ่มมากขึ้นทำให้มีกิจกรรมที่ต้องใช้น้ำเพิ่มขึ้น ทำการเกษตรเพิ่มขึ้นความต้องการใช้น้ำมากขึ้น และการเกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ เช่น ปริมาณฝนน้อย ฝนทิ้งช่วง จนเกิดความแห้งแล้ง การขาดแคลนน้ำจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งชุมชนมีความต้องการระบบการสำรองน้ำธรรมชาติในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด จึงจำเป็นต้องวางระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อกักน้ำในดิน คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อจัดหาน้ำให้แหล่งน้ำต้นทุน โดยวิธีการต่างๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการ

การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำจะต้องดำเนินการทั้งตำบล ควบคู่กันทั้งปัญหาดินเสื่อมโทรมโดยการจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบทั้งด้านพัฒนาที่ดินและระบบน้ำ ในโครงการ“**การพัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบ**” ได้แก่ การขุดลอกลำห้วย ก่อสร้างสระน้ำ ฝายกั้นน้ำ การเจาะบ่อน้ำบาดาล ปรับรูปที่ดินปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิต การปรับปรุงบำรุงดิน และการทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อให้การใช้ที่ดินสามารถใช้พื้นที่ได้อย่างต่อเนื่องและเกิดประโยชน์ทั้งตัวเกษตรกร ชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

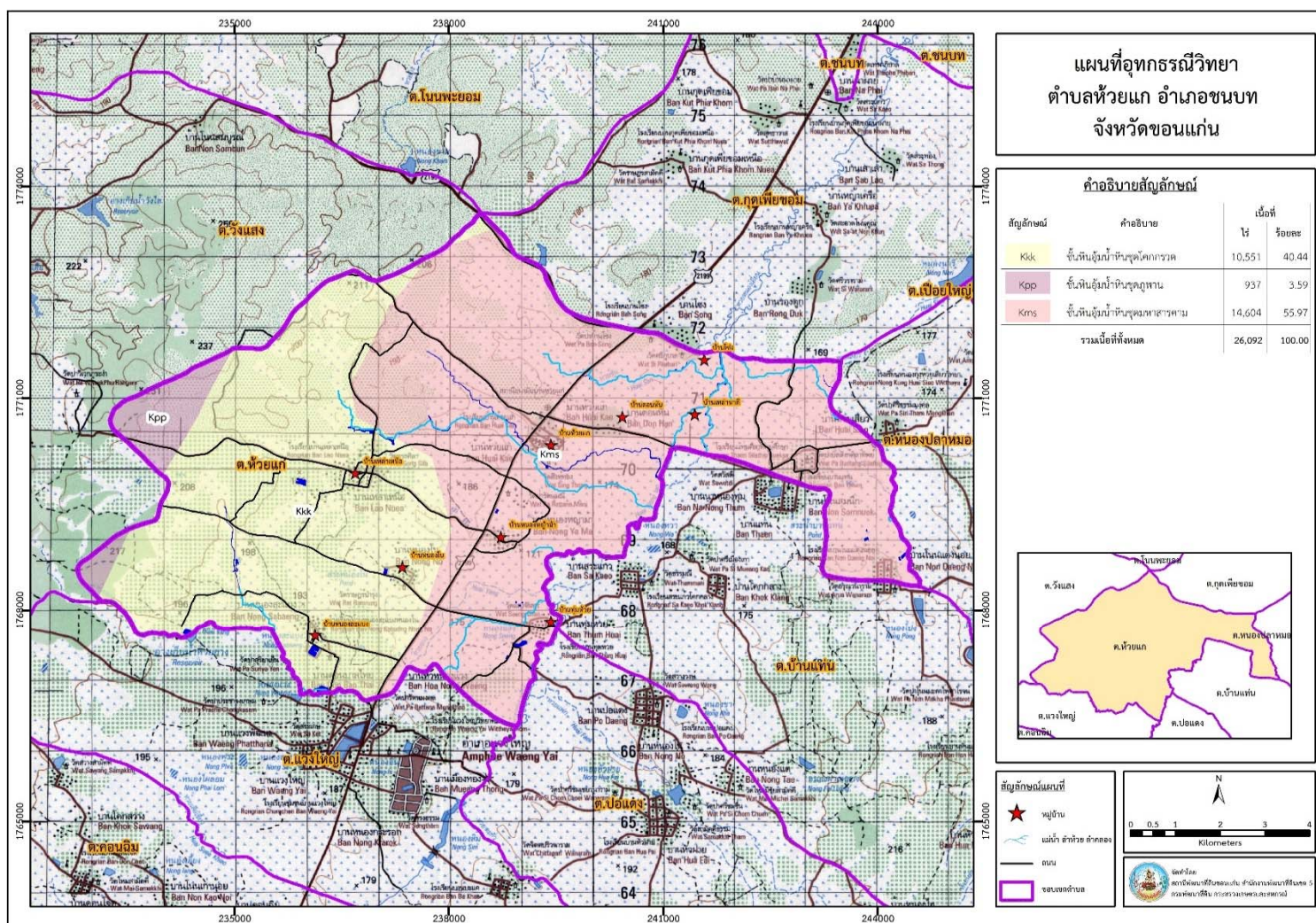
แผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 7-1 ทรัพยากรดินปัญหา ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

แผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 7-2 อุตุนิยมวิทยา ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
1. เขตทำนา เนื้อที่ 14,363 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	1,058,750
2.. เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 172 ไร่	1.1 ส่งเสริมการผลิตและใช้สารอินทรีย์ลดการใช้	12,500
3. เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 729 ไร่	สารเคมีทางการเกษตร	
4. เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 1,349 ไร่	1.2 ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	30,000
5. เขตปลูกพืชทางเลือก เนื้อที่ 37 ไร่	1.3 จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	297,500
	1.4 จัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์	50,000
	1.5 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้	35,000
	สารเคมีทางการเกษตร	
	1.6 ส่งเสริมและปรับปรุงพื้นที่ดินกรด	7,500
	1.7 จัดหาปูนโดโลไมต์	425,000
	1.8 ส่งเสริมและปรับปรุงพื้นที่ดินเค็มน้อย-ปานกลาง	15,000
	1.9 จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	148,750
	1.10 การบริหารจัดการดินและวิเคราะห์ดินทาง	37,500
	ห้องปฏิบัติการ	
	2. การบริหารจัดการน้ำ	1,687,500
	2.1 ก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	1,387,500
	2.2 จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม	300,000
	ทางการเกษตรตาม Agri-map	
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	600,000
	3.1 อนุรักษ์ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก	600,000
รวมเขตกรรม	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	1,058,750
	2. การบริหารจัดการน้ำ	1,687,500
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	600,000
รวมเป้าหมายดำเนินงานและงบประมาณ		3,346,250

หมายเหตุ : งบประมาณที่กำหนดไว้นี้เป็นค่าประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับ
จัดสรรให้ดำเนินการ

ตารางที่ 7-2 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
1. เขตเกษตรกรรม 1.1 เขตทำนา เนื้อที่ 14,363 ไร่ 1.2 เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 172 ไร่ 1.3 เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 729 ไร่ 1.4 เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 1,349 ไร่ 1.5 เขตปลูกพืชทางเลือก เนื้อที่ 37 ไร่	การแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรมฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินและเพิ่มศักยภาพการผลิต 1) โครงการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งตามศักยภาพ (สำนักงานสหกรณ์จังหวัด/องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก) 2) โครงการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ (องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก) 3) โครงการไถกลบตอซังพืช (องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก) 4) โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) (สำนักงานเกษตรอำเภอ) 5) โครงการเกษตรอินทรีย์สู่กระบวนการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP) (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร) การปรับปรุงที่ดินและปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิต 1) โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (สำนักงานเกษตรอำเภอ/กรมการข้าว) 2) โครงการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน (สำนักงานเกษตรจังหวัด) 3) โครงการส่งเสริมเกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรผสมผสาน (สำนักงานเกษตรจังหวัด) 4) โครงการผลิตพันธุ์พืชและปัจจัยการผลิต (สำนักงานเกษตรจังหวัด) 5) โครงการศักยภาพการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร (สำนักงานสหกรณ์จังหวัด) 1.5 ปศุสัตว์ เนื้อที่ 250 ไร่ 1) โครงการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมด้านปศุสัตว์ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด) 2. เขตแหล่งน้ำ เนื้อที่ 1,147 ไร่ 1) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ (องค์การบริหารส่วนจังหวัด/องค์การบริหารส่วนตำบล) 2) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก (องค์การบริหารส่วนจังหวัด/องค์การบริหารส่วนตำบล)

แผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ โครงการนำร่องตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2568-2572)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ					รวม
			2568	2569	2570	2571	2572		2568	2569	2570	2571	2572	
1. เขตทำนา เนื้อที่ 14,363 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน													1,058,750
2.. เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 172 ไร่	1.1 ส่งเสริมการผลิต และใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมี	ราย	500	500	500	500	500	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500	12,500
3. เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 729 ไร่	1.2 ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	ไร่	400	400	400	400	400	2,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000	30,000
4. เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 1,349 ไร่	1.3 จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	ตัน	2	2	2	2	2	10	59,500	59,500	59,500	59,500	59,500	297,500
5. เขตปลูกพืชทางเลือก เนื้อที่ 37 ไร่	1.4 จัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์	แห่ง	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	50,000	50,000
	1.5 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมี	กลุ่ม	2	2	2	2	2	10	7,000	7,000	7,000	7,000	7,000	35,000
	1.6 ส่งเสริมและปรับปรุงพื้นที่ดินกรด	ไร่	100	100	100	100	100	500	1,500	1,500	1,500	1,500	1,500	7,500
	1.7 จัดหาปุ๋ยโดโลไมต์	ตัน	50	50	50	50	50	250	85,000	85,000	85,000	85,000	85,000	425,000
	1.8 ส่งเสริมและปรับปรุงพื้นที่ดินเค็มน้อย-ปานกลาง	ไร่	200	200	200	200	200	1000	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000	15,000
	1.9 จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	ตัน	1	1	1	1	1	5	29,750	29,750	29,750	29,750	29,750	148,750

แผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 7-3 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ					รวม
			2568	2569	2570	2571	2572		2568	2569	2570	2571	2572	
1. เขตทำนา เนื้อที่ 14,363 ไร่	1.10 การบริหารจัดการดินและวิเคราะห์ดินทางห้องปฏิบัติการ	ตัวอย่าง	50	50	50	50	50	250	7,500	7,500	7,500	7,500	7,500	37,500
2.. เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 172 ไร่	2. การบริหารจัดการน้ำ													1,687,500
3. เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 729 ไร่	2.1 ก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	บ่อ	15	15	15	15	15	75	277,500	277,500	277,500	277,500	277,500	1,387,500
4. เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 1,349 ไร่	2.2 จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมทางการเกษตรตาม Agri-map	ไร่	0	0	150	0	0	150	0		300000	0	0	300,000
5. เขตปลูกพืชทางเลือก เนื้อที่ 37 ไร่	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน													600,000
	3.1 อนุรักษ์ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก	กล้า	100,000	100,000	100,000	100,000	100,000	500,000	120,000	120,000	120,000	120,000	120,000	600,000
รวมเป้าหมายดำเนินงานและงบประมาณ														3,346,250

หมายเหตุ : งบประมาณที่กำหนดไว้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับจัดสรรให้ดำเนินการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. 2566. ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)รายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล ปี 2565. แหล่งที่มา :<https://ebmn.cdd.go.th/>, 1 มิถุนายน 2566.
- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. 2566. ปริมาณน้ำและจำนวนบ่อบาดาล ปี 2565. แหล่งที่มา: <http://app.dgr.go.th/newpasutara/xml/search.php>, 26 พฤษภาคม 2566.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2566. จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จำแนกรายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล (ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2566). แหล่งที่มา : <http://mvos2.gistda.or.th/>, 15 พฤษภาคม 2566
- กรมอุตุนิยมวิทยา. 2567. ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2537-2566). กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, กรุงเทพฯ.
- กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน. 2566. แผนที่ทรัพยากรดิน (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน. 2566. แผนที่สภาพการใช้ที่ดิน ปี 2566 (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- บัณฑิต ต้นศิริ และ คำรณ ไทรพิภ. 2542. คู่มือการประเมินคุณภาพที่ดิน. กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน.
- สำนักเทคโนโลยีการสำรวจและทำแผนที่. 2566. แผนที่ขอบเขตตำบล ปี 2564 (ไฟล์ข้อมูล) กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. 2566. รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน รายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล (ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2565). แหล่งที่มา : <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/TableTemplate/Area/statpop>, 1 พฤษภาคม 2566.
- องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก 2567. ข้อมูลพื้นฐาน. แหล่งที่มา <http://www.huaykae.go.th>, 28 กันยายน 2567

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA) ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

แผนการใช้ที่ดินตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายบุญช่วย	ช่วยระดม	ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
นางปราณี	สีหพันธ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านวางระบบการพัฒนาที่ดิน
นางอุษา	จักราช	นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ

ผู้ดำเนินการ

นางสุกัญญา	ทวีกิจ	ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น
นางภาวิณี	เรืองจันทร์	นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
นางสาวอุบล	วงศ์ภูธรณ์	นักวิชาการเกษตร
นายชนันญ์	นาคเอก	นักวิชาการเกษตร
นางสาวอัจฉรา	สุกรรณ์	เจ้าหน้าที่แผนที่ภาพถ่าย

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์